

Κριτήριο Αξιολόγησης

Θεματική: Τεχνολογία

Κείμενο 1

Είμαστε όλοι εντός του μέλλοντός μας

Ο συγγραφέας Χρήστος Χωμενίδης στοχάζεται σχετικά με τα αποτελέσματα της τέταρτης τεχνολογικής επανάστασης στην καθημερινότητα των ανθρώπων.

Το θέαμα κάποιων ταξιτζήδων να προπηλακίζουν στην Πλατεία Συντάγματος έναν οδηγό γνωστής εταιρείας μεταφορών ήταν απολύτως οικτρό. Ακόμα και για εκείνους που συμφωνούν ότι ο κλάδος του ταξί υφίσταται αθέμιτο ανταγωνισμό από την εν λόγω εταιρεία και –ως έναν βαθμό– δικαιολογούν την αγανάκτησή τους.

Κοιτάζοντάς τους, ωστόσο, εγώ είδα σκηνές από το εγγύς μέλλον. Τους φαντάστηκα –σε δέκα; σε δεκαπέντε χρόνια το αργότερο– να ωρύονται εναντίον του αυτοκινήτου δίχως οδηγό, το οποίο ήδη έχει κατασκευαστεί και δοκιμάζεται στην Αμερική. Χωρίς άνθρωπο στο τιμόνι κι εν τούτοις απολύτως αξιόπιστο και ασφαλές. Το κομπιούτερ που θα το κατευθύνει θα αντιδρά στα απρόοπτα πιο ψύχραιμα, πιο αποτελεσματικά κι από τον πλέον προικισμένο ραλίστα. Τι θα κάνουν τότε οι ταξιτζήδες; Θα πυρπολήσουν μήπως τα αυτοκίνητα – ρομπότ, όπως έβαζαν οι Λουδίτες στην Αγγλία στις αρχές του 19ου αιώνα φωτιά στους ηλεκτροκίνητους αργαλειούς; Θα απεργήσουν; Από ποιον θα λείψουν τραβώντας χειρόφρενο; Αφού το επάγγελμά τους θα έχει σαρωθεί ανεπιστρεπτί από την τεχνολογία...

Οι προφητείες της επιστημονικής φαντασίας επαληθεύονται. Η τέταρτη τεχνολογική επανάσταση είναι κιόλας εδώ. Η τεχνητή νοημοσύνη εισβάλλει στην καθημερινότητά μας για να ανατρέψει δεδομένα που εκλαμβάνονταν ως αιώνια, ως ακατάλυτα. Λειτουργούν ήδη τα πρώτα σουπερμάρκετ χωρίς υπαλλήλους. Οι καταναλωτές διαλέγουν από τα ράφια τα προϊόντα, το σύστημα χρεώνει τον λογαριασμό τους, μία μηχανική –εγκάρδια εντούτοις– γυναικεία φωνή τούς εύχεται «εις το επανιδείν». Στην Ιαπωνία τα τραπεζικά καταστήματα έχουν εν πολλοίς καταργηθεί, οι συναλλαγές γίνονται ηλεκτρονικά. Η κυκλοφορία του μετρητού χρήματος περιορίζεται διαρκώς, οι κάρτες –πιστωτικές και χρεωστικές– παρέχουν ασυγκρίτως μεγαλύτερη ασφάλεια, τα κέρματα και τα χαρτονομίσματα θα αποτελούν για τα εγγόνια μας μουσειακό είδος. Όπως και οι βιομηχανικοί εργάτες. Όπως και οι ταμίες. Ίσως ακόμα και οι πλοίαρχοι και οι πιλότοι αεροπλάνων. Οι μετριοπαθείς μιλούν για ταχεία έκλειψη των καθαρά διεκπεραιωτικών επαγγελμάτων, στα οποία δεν απαιτείται ιδιαίτερη πρωτοβουλία ή δημιουργικότητα. Οι τολμηρότεροι προβλέπουν ότι τα κομπιούτερ θα αναλάβουν τη διαγνωστική –ίσως και την επεμβατική– ιατρική. Θα αντικαταστήσουν τους θεράποντες της Εκπαίδευσης και της Δικαιοσύνης. Θα λαμβάνουν σε βάθος χρόνου και πολιτικές ακόμα αποφάσεις, σταθμίζοντας το συλλογικό ανθρώπινο συμφέρον, με γνώμονα τις γενικές αρχές που εμείς θα τους έχουμε εμφυτέψει. Η πρόσβαση και η ταχύτατη επεξεργασία όλων των διαθέσιμων δεδομένων, η ακρίβεια στους υπολογισμούς και η δυνατότητα να σταθμίζουν απροκατάληπτα –ελεύθερα από κάθε ιδιότητα– τους δίνει αυτή την προοπτική.

Το εφιαλτικό σενάριο του υπερ-υπολογιστή (ή του δικτύου υπολογιστών) που αυτονομείται και «επαναστατεί» εναντίον μας μοιάζει απλοϊκά κινδυνολόγο. Οι μηχανές διαθέτουν μεν ευφυΐα, στερούνται δε «εγώ», βούλησης και αντίληψης ιδίου συμφέροντος. Επιλύουν και τα πιο δύσκολα προβλήματα. Συναισθηματικά όμως είναι ανύπαρκτες. Έννοιες όπως στοργή, αγάπη, μίσος, έρωτας –ό,τι πηγάζει από τον τρόπο του θανάτου κι από τη λαχτάρα της διαιώνισης– τις αγνοούν εντελώς. Η ευγενέστερη εξάλλου ανθρώπινη δραστηριότητα, η τέχνη, βασίζεται σε ελεύθερους συνειρμούς, σε αυθαίρετους εν πολλοίς συνδυασμούς χρωμάτων, ήχων, λέξεων. Θα παραμείνει συνεπώς για τα κομπιούτερ απάτητος πλανήτης. Μόνο να τη μιμούνται θα μπορούν. Αλλά γιατί να το κάνουν;

Οι επιστήμονες που ιχνηλατούν το μέλλον ομοφωνούν ότι η τέταρτη τεχνολογική επανάσταση θα αυξήσει θεαματικά τον πλούτο στη Γη. Η βαριά και ανθυγιεινή εργασία θα καταργηθεί. Η γενετική θα εκτινάξει την παραγωγικότητα σε τροφή. Δισεκατομμύρια άνθρωποι θα περάσουν από την αγωνία της επιβίωσης στην ευδαιμονία της υλικής αφθονίας. Εκτός και αν τα οφέλη της τα καρπώνεται μια ελάχιστη κάστα υπερπρονομιούχων, σπρώχνοντας όλους τους υπόλοιπους στο περιθώριο, μετατρέποντάς τους σε παρίες. Κάτι τέτοιο εντούτοις θα πυροδοτούσε διαρκώς εντάσεις και εξεγέρσεις, θα σήμαινε μια κατάσταση μόνιμης αστάθειας και οικονομικά –συν τοις άλλοις– ασύμφορη. Ποιος ο λόγος; Τα αγαθά θα αρκούν για όλους. Ο καταναλωτισμός, όπως έχει αποδειχθεί, είναι ο ισχυρότερος παράγοντας κοινωνικής ειρήνης.

Το κρίσιμο ερώτημα είναι πώς θα χρησιμοποιούν τα παιδιά ή τα εγγόνια μας τον άπλετο χρόνο τους. Θα ανοιχτούν άραγε καινούργιοι ορίζοντες δημιουργίας και απόλαυσης ή θα βουλιάξει ο άνθρωπος μέσα σε ένα σύμπαν εικονικής πραγματικότητας και videogames; Θραύοντας τα δεσμά της αναγκαστικής, για το προς το ζην, εργασίας, θα απελευθερωθούμε ή θα νοσήσουμε όλοι ψυχικά; [...]

Κείμενο 2

ΕΡΓΑΣΙΑΚΗ ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ: ΘΟΛΟ ΤΟΠΙΟ...

Η τεχνητή νοημοσύνη (T.N) και η ρομποτική δεν πρόκειται, στο άμεσο μέλλον, να εξαφανίσουν εντελώς ολόκληρες βιομηχανίες. Σίγουρα, δουλειές που απαιτούν εξειδίκευση σε στενό φάσμα τυποποιημένων δραστηριοτήτων θα αυτοματοποιηθούν. Όμως, θα είναι πολύ δυσκολότερο να αντικατασταθούν άνθρωποι από μηχανές σε εργασίες που είναι αναγκαιότητα η ταυτόχρονη χρήση πολλών διαφορετικών δεξιοτήτων και η αντιμετώπιση απρόβλεπτων ενδεχομένων. Επιπλέον, σοβαρά εμπόδια στην εργασιακή αυτοματοποίηση θέτουν οι παράγοντες της φαντασίας και της δημιουργικότητας. Οι καλλιτέχνες, όπως μουσικοί και τραγουδιστές είναι από...σάρκα και οστά· με το ταλέντο τους παράγουν νέα έργα, επιλέγοντας το περιεχόμενο της δημιουργίας τους από το αχανές πεδίο διαθέσιμων δυνατοτήτων.

Μακροπρόθεσμα, εντούτοις, καμιά δουλειά δε θα είναι σίγουρα «θωρακισμένη» απέναντι στη αυτοματοποίηση. Η απώλεια πολλών παραδοσιακών επαγγελμάτων – από την τέχνη μέχρι τον τομέα της υγείας – θα αντισταθμιστεί, εν μέρει, από δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Για παράδειγμα οι γενικοί γιατροί, που σήμερα ασχολούνται κυρίως με τη διάγνωση γνωστών ασθενειών και τη χορήγηση γνωστών θεραπειών, μάλλον θα αντικατασταθούν από ιατρική T.N, οπότε θα διατίθεται υψηλότερη χρηματοδότηση σε εργαστηριακούς γιατρούς που διεξάγουν πρωτοποριακές έρευνες και σχεδιάζουν καινούργια φάρμακα ή χειρουργικές μεθόδους. Ακόμη, η αντικατάσταση πιλότων από drones αφενός καταργεί ανάλογες θέσεις εργασίας, αφετέρου δημιουργεί νέες σε συντήρηση, τηλεχειρισμό, ανάλυση δεδομένων και κυβερνοασφάλεια.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, η αγορά εργασίας το 2050 πιθανότατα θα χαρακτηρίζεται από συνεργασία ανθρώπων – T.N και όχι από τον ανταγωνισμό τους. Από την αστυνόμευση μέχρι τις τράπεζες ομάδες ανθρώπων – T.N θα ξεπεράσουν σε αποτελεσματικότητα τόσο τους ανθρώπους όσο και τους Η/Υ. Όταν το πρόγραμμα Deep Blue της IBM νίκησε το 1997 τον παγκόσμιο πρωταθλητή Κασπάροφ, οι άνθρωποι δε σταμάτησαν να παίζουν σκάκι. Αντίθετα, χάρη σε ανάλογη εκπαιδευτική T.N πολλοί μετρ σκακιστές έγιναν καλύτεροι· μάλιστα, η ομάδα ανθρώπων – T.N με το όνομα «Κένταυροι» ξεπέρασε σε σκακιστικές επιδόσεις τόσο ανθρώπους όσο και Η/Υ. Με τον ίδιο τρόπο, η T.N θα βοηθήσει στην καλύτερη εκπαίδευση αστυνομικών, στρατιωτικών, ακόμη και τραπεζικών υπαλλήλων.

Σίγουρα, όλες αυτές οι νέες επαγγελματικές θέσεις θα απαιτούν πολύ υψηλό επίπεδο ειδίκευσης, άρα δεν θα επιλύσουν το σοβαρό ζήτημα ανεργίας ανειδίκευτων ανθρώπων. Στα προηγούμενα κύματα αυτοματοποίησης οι εργαζόμενοι γινόνταν, συνήθως, να περάσουν από μία χαμηλών απαιτήσεων τυποποιημένη δουλειά σε άλλη. Έτσι, το 1980 ένας άνεργος πρώην βιομηχανικός εργάτης μπορούσε να

πιάσει νέα δουλειά, σε κάποιο πόστο σουπερμάρκετ. Όμως, το 2050 ένας ταμίας ή μία εργάτρια υφαντουργίας, που θα χάσουν τη δουλειά τους από ρομπότ, δε θα έχουν τις απαραίτητες δεξιότητες για να γίνουν ερευνητές για τον καρκίνο, χειριστές drone ή μέλη τραπεζικής ομάδας ανθρώπων – Τ.Ν.

Συνεπώς, το ενδεχόμενο να δημιουργήσει μια νέα «άχρηστη» τάξη παραμένει πιθανό. Επιπλέον, καμιά από τις δουλειές για ανθρώπους που θα απομένουν δε θα είναι απολύτως ασφαλής από τον κίνδυνο μελλοντικής τους αυτοματοποίησης, αφού η μηχανική εκμάθηση και η ρομποτική θα συνεχίσουν να βελτιώνονται.

Γιουβάλ Νώε Χαράρι, 21 μαθήματα για τον 21^ο αιώνα, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2018

Κείμενο 3

Επίλογοι στο πρώτο βιβλίο

Το πεζογράφημα που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Δημήτρη Χατζή «Το διπλό βιβλίο» (1977, Αθήνα: Καστανιώτης), στο οποίο αποδίδονται όψεις της ζωής των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα ο κεντρικός ήρωας – ο Κώστας – αφού εγκατέλειψε την εργασία του ως μαραγκού στην Ελλάδα λόγω των συνθηκών και αφού εργάστηκε για πέντε χρόνια στη Γερμανία, βρίσκεται ξαφνικά άνεργος. [Θέμα από τράπεζα θεμάτων]

Τελευταία φορά περνάω την πόρτα του ΑΟΥΤΕΛ – είναι σα να 'κλεισε πίσω μου. Τέλος – είμαι στο δρόμο. Απέναντί μου είναι ο σταθμός των σιδηροδρόμων. Η πίσω πόρτα του. Πηγαίνω ως εκεί, κάθομαι λίγο πιο πέρα απ' την πόρτα, πάνω σε ένα κασόνι. Μπροστά μου – φάτσα, το ΑΟΥΤΕΛ. Απάνω μας πέφτει στην ευθεία η μεγάλη λεωφόρος – που δεν φτάνει εδώ. Όλη η γερμανική μου ζωή. Πίσω μου τα τραίνα, ο μεγάλος κόσμος – ανύπαρκτος. Μπροστά μου αυτό το ΑΟΥΤΕΛ – ανύπαρκτο τώρα και αυτό. Στην ευθεία, η μεγάλη λεωφόρος – δε φτάνει ως εδώ.

Είμαι στο δρόμο – και δρόμο δεν έχω κανέναν. Κάθομαι σ' αυτό το κασόνι, πουθενά δεν έχω να πάω – ένας χαμάλης απολυμένος από τη δουλειά του, ένας άνεργος Έλληνας μετανάστης στη Γερμανία. Έχω και το βιβλιάριο εργασίας στην τσέπη. Ξυλουργός, λέει, για την Ελλάδα όπως είχα δηλώσει και δεν πιάνεται – ανειδίκευτος για τη Γερμανία.

Σκέφτομαι εδώ, τα ξανασκέφτομαι όλα, θέλω να τα σκεφτώ. Στην Ελλάδα να ξεκινήσω να πάω πίσω, δεν θέλω. Έτσι το 'πα και φεύγοντας, έτσι το ξανάπα πολλές φορές εδώ, έτσι το σκέφτηκα και με την άδεια. Η Ελλάδα για μένα θα πει το ξυλάδικο. Δεν ξαναγυρίζω ζωντανός στο ξυλάδικο.

Εδώ, πέντε χρόνια το σκέφτομαι κάθε μέρα, είμαι το ξένο το σώμα. Είμαι και δεν είμαι. Περαιστικός είμαι εδώ – για κάπου – για πού; Πού είναι ο κόσμος, ποιος είναι ο δικός μου; Εγώ πέντε χρόνια τώρα, δεν τον είδα. Σκέφτηκα, ξανασκέφτηκα με το μικρό το μυαλό μου, άκουσα και τους άλλους, προσπάθησα να τον δω – και δεν είδα τίποτα. Οι τζαμαρίες είναι μπροστά μου, δεν βλέπεται ο κόσμος αυτός, ο σημερινός ο δικός μας. Οι άλλοι, από την άλλη μεριά – κι αυτοί δεν βλέπονται. Τα πρόσωπά τους μου ξεφεύγουν. Όσους είδα, λαθεμένα τους είδα. ... Και σκέφτομαι, ξανασκέφτομαι εδώ. Κόμματα, βιβλία, φυλλάδες, εφημερίδες, σοφοί και φιλόσοφοι, σοφίες όσες κι αν πεις – κι εμένα μια λέξη σωστή, να μου πει τι να κάνω τούτη την ώρα, δεν είναι κανένας.

Κάθομαι εδώ σ' αυτό το κασόνι και μου φαίνεται, δε θα σηκωθώ ποτέ από δω. Στο τέλος, λέω, θα με φορτώσουν και μένα μαζί μ' αυτό το κασόνι, θα με κλείσουν σε κανένα βαγόνι – έτσι θα φτάσω να τον βρω το μεγάλο τον κόσμο. Και χωρίς να κάνω τίποτα πάλι.

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο της 4^{ης} και 5^{ης} παραγράφου του κειμένου 1, χωρίς δικά σας σχόλια, σε 60-70 λέξεις.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

B1. Ποιος είναι ο ρόλος του μέλλοντος στο κείμενο 2; Παρατηρείτε να εκφράζει σε κάθε περίπτωση το ενδεχόμενο και πιθανό; Να στηρίξετε την απάντησή σας σε χωρία του κειμένου;

Μονάδες 10

B2. Ποια είναι η πρόθεση του συντάκτη στην τρίτη παράγραφο του κειμένου 1; Πώς ο τρόπος που επέλεξε να την αναπτύξει υπηρετεί την πρόθεση αυτή;

Μονάδες 10

B3. α) Ποιος είναι ο ρόλος (επικοινωνιακή λειτουργία) των ερωτημάτων στο δεύτερο μισό της 2^{ης} παραγράφου του κειμένου 1; (μον. 6)

β) Πρόθεση του συγγραφέα στην 4^η παράγραφο του κειμένου 1 είναι να προβληματίσει τον αναγνώστη. Για ποιο θέμα αποσκοπεί να προβληματίσει και με ποιες γλωσσικές επιλογές επιτυγχάνει τον σκοπό του; Να αναφέρετε 2 γλωσσικές επιλογές, κάνοντας αναφορά στη λειτουργία τους. (μον. 9)

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Πώς βιώνει ο ήρωας του Κειμένου 3 την εργασιακή και κοινωνική του κατάσταση; Πώς ερμηνεύεις εσύ τις σκέψεις και τα συναισθήματά του; Να απαντήσεις με στοιχεία από το κείμενο (150-200 λέξεις).

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Δ

Δ1. Σε πρόσφατη διαδικτυακή συνάντηση σχολείων της χώρας έγινε συζήτηση για τη σχέση των νέων με την τεχνολογία. Στη συζήτηση αυτή εκφράστηκαν φόβοι και ανησυχίες για το μέλλον. Σε ένα άρθρο, που θα δημοσιευθεί στη σχολική εφημερίδα σας (έκταση 350-400 λέξεων), να παρουσιάσετε τους φόβους που έχετε ενδεχομένως οι περισσότεροι νέοι της γενιάς σας για την κατάρρευση της τεχνολογίας στη ζωή σας καθώς και τα εφόδια που θα πρέπει το σχολείο να σας εξοπλήσει για να αντεπεξέλθετε σε μια μελλοντική τεχνολογικά διαμορφωμένη κοινωνία. Αξιοποιήστε δημιουργικά τις ιδέες των Κειμένων 1 και 2.

Μονάδες 30